

PROJECT KISARO

RWANDA

Driemaandelijks tijdschrift

Wees fris als
de lente en
richt je naar
het Licht
(Hugo Van
Verdegem)

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT van het PROJECT
KISARO - RWANDA, JAARGANG 50, NR. 1

LENTENUMMER

(van de redactie)

Beste Lezer,

Toon Vandenheede is niet meer. Een man die zo ontzettend veel betekend heeft voor onze werking is heengegaan. In dit tijdschrift een overzicht van deze unieke persoon.

Paul Ackermans was in december in Kisaro en hield daar weer een dagboek bij. Wij delen enkele passages met u. Zo kan u weer volgen wat er in Kisaro allemaal gebeurt.

Het jaarverslag van 2025 is afgewerkt. Je leest in dit nummer een samenvatting hiervan.

We hebben nog steeds problemen met de samenwerking tussen Rwanda en België, en dat maakt het niet eenvoudig middelen over te maken. We zoeken naar structurele oplossingen.

Onze middelen, jouw giften, zitten veilig in ons fonds voor de verdere werking, en alle toekomstige giften worden zorgvuldig bijgehouden. We zijn daar altijd zeer transparant over.

We danken je voor de blijvende steun. Storten kan dus nog steeds op rekening BE77 7370 2005 9542 van de vzw Comité Kisaro met vermelding 'gift voor Kisaro'. Begin 2027 zal je dan opnieuw een fiscaal attest ontvangen. Om een fiscaal attest te kunnen afleveren hebben wij je rijksregisternummer nodig.

We wensen u allen een prettige en zonnige lente toe.

Ons correspondentieadres is Comité Kisaro, Emiel Vandorenlaan 27, 3600 Genk, swartenbroekxg@gmail.com.

Liefdevol aandenken aan

Antoine 'Toon'
Vandenheede

echtgenoot van
Monique Verhegge

'Oud-leerkracht PPHI-
taalspecialist'

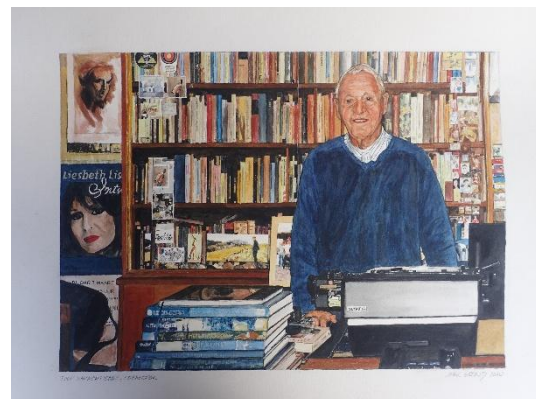
Geboren te Gent op 01 januari 1932 en zachtjes
van ons heengegaan te Genk op 01 januari 2026.

Een koude winterdag

Tien januari 2026. Een winterdag die zijn naam eer aandeed. De ochtend begon met temperaturen onder nul, de regen en sneeuw van de voorbije week maakten de steile oprit naar de hooggelegen kerk van Boxbergheide Sint-Jan verraderlijk glad. Daar kan men vanop de toren bij helder weer Maastricht zien liggen, en zelfs Luik. Net op het ogenblik dat de wolken openscheurden en de zon zich even liet zien, begonnen de mensen de trappen te beklimmen. Ze zochten hun plaats in het voorste deel van de kerk; het achterste gedeelte bleef afgesloten. Een verstandige keuze. Zo vermijdt je dat een uitvaart uiteenvalt in leegte: een kleine groep vooraan, en verderop een verstrooide menigte, als peperkorrels in een veel te grote ruimte, waar elk gevoel van samenhang verloren gaat. Dat gebeurt vaak bij het afscheid van ouderen, wanneer hun generatie hen al is voorgegaan.

Hier was het anders. De begroeting op de vooravond had al een grote opkomst gekend en ook vandaag liep het voorste deel van de kerk volledig vol. Mensen gingen zitten, keken rond, en herkenden gezichten die ze lang niet meer hadden gezien: verre familie, burens en vroegere burens uit Bokrijk, mensen uit verenigingen waar ze Toon hadden leren kennen.

Een jaar eerder, op de leeftijd der zeer wijzen, was het leven Toon langzaam beginnen ontglippen. Onder de goede zorgen van Monique zat hij naast zijn bed — dat een plaats had gekregen in de living op het gelijkvloers — en keek hij naar buiten, naar het leven op straat. Soms lichtte zijn blik nog even op wanneer bekende namen vielen: Bokrijk, Kisaro, Liesbeth Liszt... Tot thuiszorg niet langer veilig was en hij naar het ziekenhuis werd gebracht, in afwachting van een verhuis naar een woonzorgcentrum. Daar zou hij nooit aankomen. Enkele dagen later, op nieuwjaarsdag — de dag waarop we zijn vierennegentigste verjaardag zouden vieren — gleed zijn geest zachtjes van ons weg.

Een aquarel van kunstenaar Geerits

De afscheidsviering was stemmig en persoonlijk. Toon had ze mee vormgegeven. De liederen van Liesbeth Liszt en de woorden van Augustinus — *'Ik ben slechts naar de andere kant. Ik ben mezelf, jij bent jezelf. Wat we voor elkaar waren, zijn we nog altijd.'* — had hij zelf gekozen. Voorganger Cecile Rutten verbond deze woorden met het evangelie van Johannes over de graankorrel: beeld van talent, maar vooral van het ongebreidelde engagement dat Toon typeerde. Waldo Keyers belichtte zijn

taalspecialismen. In een bevlogen laudatio huldigde Marc Michaux, voorzitter van de kerkfabriek, hem voor zijn inzet voor de parochie en voor zijn indrukwekkend werk als lector, waardoor gelovigen de boodschap ervoeren alsof ze haar uit eerste hand ontvingen. Jan Zoons, de drijvende kracht achter het gekende tijdschrift *Bokkesprongen*, schetste het veelzijdige leven van Toon.

Op het gedachtenisprentje stond te lezen: *'Als het leven niet meer gaat zoals gehoopt, als veel je wordt ontnomen, als je moet toelaten dat een ander je verzorgt, als het leven niet meer jouw leven is, dan komt de tijd dat het einde goed is.'* We treuren om zijn heengaan, maar bovenal zijn we dankbaar om wie hij was.

Ook wij, redactie van het Kisarotijdschrift, willen in dit artikel even stilstaan bij dat rijke leven van Toon Vandenheede - een man, klein van gestalte, maar groot in inhoud en inzet — en in het bijzonder bij de rol die hij speelde binnen het Comité Kisaro.

Toon helpt het tijdschrift verzendklaar maken.

Van Gent naar Genk

Op nieuwjaarsdag 1932 werd in Gent Antoine Vandenheede geboren. Voor iedereen was hij Toon, al bleef in de officiële documenten de naam Antoine staan. Zijn levensverhaal werd mooi vastgelegd in een interview dat *Bokkesprongen* begin 2025 publiceerde. In

1954 studeerde hij af als regent Germaanse talen. Hij had toen al een diploma van gegradueerde in de handelswetenschappen op zak, behaald in zijn geboortestad. Tijdens zijn legerdienst in de Brusselse Dailly-kazerne werd hij ingezet als vertaler. Zijn aangeboren talenknobbel bracht hem ook het Frans volledig bij — hij had er de tijd voor, want toen duurde de legerdienst nog achttien maanden.

Na die legerdienst was het allerm minst vanzelfsprekend om meteen in het onderwijs terecht te kunnen; vrije betrekkingen waren schaars. Toen Toon in 1956 hoorde van een vacature aan het Provinciaal Hoger Handelsinstituut (PHHI) in Hasselt, aarzde hij geen moment. Hij solliciteerde, werd aangenomen en begon aan een wekelijks pendelbestaan naar de overkant van Vlaanderen: maandagochtend vroeg de trein naar Hasselt, 'op kot' in het Volkstehuis aan de kanaalkom, een volle lesweek, en zaterdag terug naar Gent.

Hoe geraakte een brave katholieke jongen in die jaren aan een partner, toen uitgaan, cinema en dergelijke geneugten als verdacht of zelfs des duivels werden beschouwd? De mis, met blikken van jongens- naar meisjeskant, of het bal van de jeugdbeweging — *"mag ik deze dans van jou?"* — boden mogelijkheden. Bij Toon en Monique ging het eenvoudiger. De beste vriendin van Toons jongere zus kwam vanaf haar veertiende vaak over de vloer bij de familie Vandenheede. De aandacht van Monique verschoof gaandeweg van de vriendin naar die knappe jonge man. Toen Toon, "goed bekend stand", werk had en het huwelijk wel zag zitten, was hun bootje snel getimmerd. In 1958 vierden ze hun grote dag.

Ze woonden nog enkele jaren in Hasselt, maar bouwden al snel hun huis in het idyllische Bokrijk, in Genk. Daar groeiden hun vier zonen op, die later zorgden voor

een rijke stoet van klein- en achterkleinkinderen.

Toon gaf les in Hasselt: Nederlands, Engels en Duits, maar ook Nederlandse correspondentie, stenodactylo, zedenleer en zelfs schoonschrift. Maar vanaf 1961 zou zijn leven zich steeds meer in Genk afspelen.

Een geëngageerd man

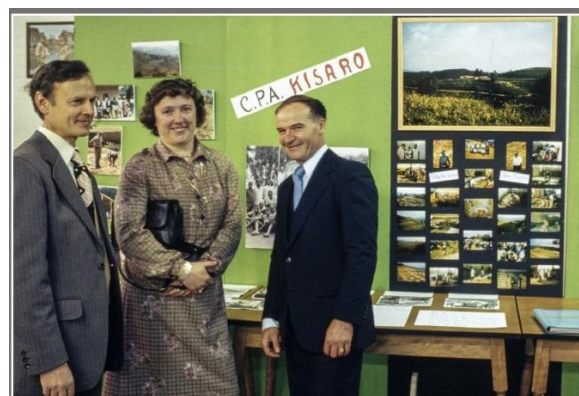
Toon woonde nog maar net in Bokrijk of de nieuwe parochie Maria Goretti zag het levenslicht. Hij behoorde tot de eerste pioniers. *“Op mij kan je rekenen, mijnheer pastoor,”* zei hij tegen Jan Oosterbos. Dat moest je Oosterbos geen twee keer zeggen. Toon werd lector, voorbidder bij de sacramentsprocessie en al snel een voortrekker van het parochiale leven. Waar werk moest worden verzet, stond hij klaar — vanzelfsprekend, zonder omhaal.

Voetbal was een andere liefde. Als oud-middenvelder in de Oost-Vlaamse tweede provinciale beperkte hij zich in Genk tot zaalvoetbal, en dat zou hij een leven lang blijven doen. Zijn stille wens om ermee door te gaan tot zijn tachtigste strandde een jaar eerder op een gescheurde achillespees. Op school richtte hij bovendien een meisjesvoetbalploeg op, die hij met evenveel enthousiasme coachte.

Maar boven alles bleef taal zijn grote passie. Niet alleen in het klaslokaal, ook daarbuiten — en zeker na zijn pensioen in 1993. Hij werd corrector voor de uitgeverijen Lannoo-Tielt en Davidsfonds. Zijn huis stond eivol boeken, waaronder een indrukwekkende reeks woordenboeken. En ja, hij kende ze praktisch uit het hoofd. Een kleine anekdote. Toen hij me ooit wees op een fout in een van mijn teksten en ik me verdedigde met de opmerking dat ik het had nagekeken in *Van Dale*, antwoordde hij droog dat ik dan wel een exemplaar van vóór 1999 moest hebben. Want toen was

de schrijfwijze van dat woord veranderd. Hij had gelijk. Tot zijn tachtigste bleef hij een gevreesde deelnemer aan dictees in Vlaanderen en Nederland, met onder meer een podiumplaats bij het Groot Dictee der Nederlandse Taal in Den Haag in 1997.

Het driemaandelijks tijdschrift van het Comité Kisaro, dat je nu in handen hebt, was — samen met het lokale blad *Bokkesprongen* — jarenlang een van de belangrijkste begunstigen van Toons virtuositeit en zijn diepe kennis van het Nederlands. Maar niet alleen het tijdschrift, ook het comité zelf kon decennialang rekenen op de tomeloze inzet van Toon en Monique.

Isidoor, Monique en Toon op een Rwandadag

Toon en het Comité Kisaro

Begin september 1972 vertrok broeder Cyriel definitief naar Rwanda om te werken in Byumba, in de school van de Broeders van de Christelijke Scholen. Enkele dagen eerder, na een informatievergadering op 28 augustus 1972, was een comité opgericht onder de naam Komitee Byumba.

In 1975, na de eerste opleidingscyclus, nam broeder Cyriel ontslag in de school in Byumba om zich volledig te wijden aan het project in Kisaro. Hij ging er definitief wonen; veertien leerlingen volgden hem.

In 1977 bracht pastoor Jan Oosterbos voor het eerst een bezoek aan Rwanda. Tot 2016

zou hij er jaarlijks terugkeren. Tijdens zijn verblijf droeg hij er dagelijks de mis op, zegende huwelijken in en doopte kinderen.

Datzelfde jaar werd in Genk het oorspronkelijke comité omgevormd tot een nieuw en definitief Comité, dat door pastoor Oosterbos bezield zou worden tot aan zijn overlijden in 2018. Het comité ondersteunde zowel broeder Cyriel als broeder Alex Vandeweyer. Het rustte op de stevige schouders van voorzitter Isidoor Meyvisch, penningmeester Jan Oosterbos en secretaris Toon Vandenheede. Samen met Bernard Cuppens en Monique Verhegge blies Toon het tijdschrift nieuw leven in. Maurice Ketelslegers en Maria Bas verzorgden de illustraties. Bertha Vandeput, Mathilde Claes, Rik en Martha Vandeweyer waren gewaardeerde comitéleden.

Onder impuls van pastoor Oosterbos begon het Komitee Byumba — later Comité Kisaro genoemd — met de jaarlijkse organisatie van een Rwandadag, eerst in Berk en Brem in Bokrijk, later in De Schalm in Boxbergheide en tenslotte in de feestzaal van het SJIB in Bokrijk. De belangstelling voor het werk van broeder Cyriel groeide, wat zich vertaalde in een stijgend aantal abonnees. In de loop van de jaren tachtig werd het bestuur uitgebreid; Monique zette een boekhouding op, waarvoor zij 45 jaar zou instaan. Met het Withuis werden afspraken gemaakt om fiscale attesten voor giften te kunnen afleveren.

Op 4 mei 1991 werd het Comité Kisaro, tot dan een feitelijke vereniging, omgevormd tot een vzw. Ook hier nam Toon zijn volle verantwoordelijkheid. De stichtende leden waren Jef Aerden, Rita Aerden, Jozef Billen, Mathilde Claes, Theo Graulus, Paula Indestege, Anna Maessen, Martha Maessen, Isidoor Meyvisch, Jan Oosterbos, Marie-Louise Reyskens, Chris Stubbe, René Swijzen, Antoine Vandenheede, Bertha

Vandeput, Theo Vandeput en Monique Verhegge. Isidoor Meyvisch bleef voorzitter, Jan Oosterbos penningmeester en afgevaardigd beheerder, Antoine Vandenheede secretaris.

Een comitévergadering in 2017

Na de burgeroorlog (1994) moest in Rwanda — en dus ook in Kisaro — enorm veel worden heropgebouwd. Broeder Cyriel nam dat op zich. Dat vroeg middelen, afkomstig van het comité en van talrijke binnen- en buitenlandse bronnen. Héél veel middelen. Toon vatte het ooit kernachtig samen: *“Voor broeder Cyriel was geld nooit een probleem, de Voorzienigheid zou wel zorgen. Maar wij, het comité, waren in de praktijk die Voorzienigheid van de broeder. Wij moesten ervoor zorgen dat de facturen betaald raakten.”* (2)

Bijna vijftig jaar bleef Toon een steunpilaar van het comité. Hij schreef beknopte maar glasheldere verslagen, was een toegewijd bestuurslid, voelde zich nooit te goed voor eenvoudig werk — hij was vaak de eerste om boekjes uit te rapen en te nieten — en waakte er vooral over dat het tijdschrift telkens in onberispelijk Nederlands verscheen. Nog een anekdote. Toon bezit alle nummers van het tijdschrift die ooit verschenen zijn. Van 1972 tot nu. Niet alleen dat: hij heeft ze ook allemaal gecorrigeerd, soms post factum, op zijn eigen heldere en efficiënte manier. Het was een uniek archief, waarvan ik dankbaar gebruik maakte bij het digitaliseren van de

duizenden pagina's die je nu op onze website kan lezen. Ook voor Marc Dedeckers roman *Fureri* en voor het jubileumboek van Paul Ackermans over *50 jaar project Kisaro* was Toon de bewonderenswaardige corrector.

Toon was er altijd bij als gewerkt moest worden.

Toon corrigeerde het Kisarotijdschrift tot juni vorig jaar. Zelfs toen zijn geest langzaam mistiger en minder toegankelijk werd, behield hij het vermogen om feilloos teksten te corrigeren, zo diep was de taal bij hem in gebeiteld.

Toon, wij treuren om je heengaan, maar bovenal zijn wij je dankbaar. Jij was een groot man.
En jou, Monique, wensen wij alle sterkte.

- (1) Gegevens voor dit artikel zijn geput uit het tijdschrift Bokkesprongen, het boek *Project Kisaro* en de uitvaartteksten van Cecile Rutten, Marc Michaux en Jan Zoons.
- (2) In het artikel hieronder lees je een pittige passage uit de roman *Fureri* van Marc Dedecker over de financiële perikelen tijdens de periode van wederopbouw.

Uit de roman *Fureri*, van Marc Dedecker, p. 194.

Het bezoek van broeder Cyriel aan Artsen zonder Grenzen had zijn verbeelding geprikkeld. Hij besloot op koopjacht te gaan en ging in parochiezalen uitleggen wat aan het gebeuren was.

Achteraf organiseerde hij een collecte. Dat was nodig want de lijst van broodnodig materiaal werd steeds langer.

'Die noden begrijp je als ik vertel hoeveel scholen vernield werden, kerken onbruikbaar gemaakt en wegen verwoest zijn,' zei hij. 'Om van de boerderijen te zwijgen.'

Ook ging hij shoppen en kocht – aanvankelijk, om ruimte te sparen in zijn container – klein spul: spijkers, krammen, boren, schroevendraaiers, hamers, schoppen, rieken en uiteindelijk ook medicijnen en liet alles opslaan in de broederschool van Bokrijk.

De leveranciers waren argeloos. Het Kisarocomité betaalde alle rekeningen. Op een dag telde de penningmeester met bibberende handen de opgestuurde facturen op en kwam tot het besluit dat er onvoldoende geld in kas was.

'Zo rijk zijn we niet,' klonk het. 'Als we dat betalen zijn we failliet.' 'Ik bestel alleen het allernoodzakelijkste,' zei Cyriel.

'Wacht alstublieft met inkopen doen. We moeten boven alles nieuw geld verwerven,' zei de penningmeester. Maar twee weken later werd elf ton potassium en anderhalve ton kieseriet gelost. Van een overdrijving gesproken. *Kisaro* stond erop geschreven. 'We hebben geen centen om te betalen,' kreet de penningmeester.

'Zonder meststoffen groeit niets,' blafte Cyriel. 'Dat weet een kind.'

Toen hij een keer naar zijn logeerhuis reed, ging hij onderweg een garage binnen en zocht een carburator voor de Nissan. Die oude kar zou het niet lang meer uithouden, ze was broodnodig, maar tijdens het onderhandelen drong het tot hem door dat

zo'n prijs niet kon. En dat hij zich nog heel weinig kon permitteren.

Het onderwerp kwam bijgevolg ter sprake op het comité.

De tafel was gewoontegetrouw keurig gedekt met koppen, de kamer rook naar appeltaart en koffie en alles wees erop dat het een gezellige vergadering kon worden, maar dat was schijn.

Pastoor Oosterbos kwam naast Cyriel zitten en vroeg wat hij dacht over 'onze' financiering.

Cyriel zweeg. De voorzitter zei dat dit punt op de agenda stond.

'Straks hebben we het erover.'

Zuster Alphonsine schonk met een neutraal gezicht koffie en toen iemand op de achtergrond wilde weten wat er gebeurt als een schuldeiser klacht indient, ontstond rumoer. 'Dan komt er een deurwaarder,' antwoordde een stem.

Wat cynisch bedoeld was mondde uit in onrustwekkend gepraat.

'We vinden wel een oplossing,' suste Oosterbos.

De voorzitter heeft, toen het agendapunt 'financiering' aan bod kwam, voorgesteld om dit probleem later te bespreken. '*En petit comité.*'

(nvdr: Zo gebeurde het, en zo werd het opgelost)

Dagboek van Paul Ackermans

CPPA KISARO 2025 (december)

Dinsdag 2 december 2025

Voor de zoveelste keer zet ik voet op Rwandese bodem. Toch heerst er een gevoel van ongemak, nu de diplomatieke betrekkingen tussen België en Rwanda verbroken zijn. De ambtenaar aan de paspoortcontrole vraagt naar het doel van mijn reis, mijn verblijfplaats en de duur van mijn verblijf. Hij leest aandachtig de uitnodigingsbrief van Evariste, waarna het paspoort wordt afgestempeld met een gratis visum voor dertig dagen. "Bonnes vacances, monsieur." Murakoze (bedankt).

Het ophalen van de bagage verloopt zonder problemen. De reservedelen voor het onderhoud van de oude tractor zijn erbij. Evariste verwelkomt me aan de uitgang van de luchthaven. "Soyez bienvenu Paul! (Welkom, Paul!)" Het is middernacht wanneer we in Kisaro arriveren.

De reservedelen voor het jaarlijkse onderhoud van de oude John Deere-tractor.

Woensdag 3 december 2025

Een kijkje achter de schermen van het landbouwcentrum in Kisaro

Een verblijf in Kisaro is een gelegenheid om het dagelijkse leven en de werking van het Centrum van dichtbij te beleven. Vandaag beluister ik Leonidas Kanyabikali, die al jarenlang verantwoordelijk is voor de landbouw.

Leonidas, een ervaren landbouwer die dit jaar zijn 60ste verjaardag viert, werd door broeder Cyriel ingewijd in de knepen van het vak. Hij beschikt nog over het notitieboek van de broeder, waarin de cycli van zaaien, planten en oogsten werden genoteerd. Het notitieboek fungeert nog steeds als leidraad voor de landbouw op het Centrum.

Leonidas wijst het werk toe aan een groep van honderdtwintig arbeiders. De dag vangt vroeg aan: rond 6:40 komt iedereen samen, zodat stipt om 7:00 uur het werk kan beginnen. Hij neemt me mee voor een wandeling langs de terrassen.

Vandaag zijn de arbeiders druk in de weer met de voorbereiding van het nieuwe aardappelseizoen. "Het omhakken van de grond is zware arbeid. Mannen en vrouwen werken samen om het onkruid onder te hakken. Het onkruid dient als groenbemesting, het verrijkt de bodem en verbetert de grondstructuur. Het voorbije jaar werd er 38.000 kg van de variëteit Carolus geoogst, 9.500 kg van Sarpomira en 10.500 kg van Nyamira" zegt Leonidas.

Foto: Leonidas Kanyabikali, verantwoordelijk voor de landbouw, verdeelt de taken.

Een groep arbeiders krijgt de taak om de terrassen voor te bereiden voor het planten van aardappelen.

In Rwanda worden goederen op het hoofd gedragen.

Donderdag 4 december 2025

Wieden in Kisaro

Naast de teelt van tarwe, bonen en aardappelen is maïs een van de belangrijkste gewassen in Kisaro. Op de terrassen werken groepen arbeiders zij aan zij tussen de jonge maïsplanten. Ze wieden het onkruid met de hand en de hak (*de ishoka*).

Waarom wordt er in Kisaro maïs geteeld Leonidas? “Maïskolven zijn geliefd om Igikoma (maïspap) te bereiden, terwijl de stengels en bladeren dienen als voer voor het vee. Als de weergoden gunstig gezind zijn belooft ook dit seizoen een rijke oogst te worden. Maar we blijven echter afhankelijk van de grillen van de natuur”, besluit Leonidas.

Arbeiders wieden het onkruid tussen de maïsplanten.

Maandag 8 december 2025

Vanmiddag kampte het Centrum met een tijdelijke stroomonderbreking. Bij de Lodge werd eerst een sissend geluid waargenomen, kort daarna gevolgd door geknetter. Al snel bleek dat een van de elektriciteitskabels, die ook het dorp Kisaro van stroom voorziet, het had begeven. Distrigaz werd verwittigd, waarna arbeiders de loshangende kabel 's avonds hebben verwijderd. Hoewel de definitieve herstelling nog op zich laat wachten, kunnen de landbouwactiviteiten in het Centrum gewoon doorgaan. Voor de avonduren betekent dit echter behelpen met kaarslicht.

Dinsdag 9 december 2025

Tuli mag uitkijken naar zijn nieuwe armprothesen

In de vorige editie kon u lezen over het initiatief om Tuli aan nieuwe armprothesen te helpen. Tijdens mijn verblijf in Kisaro werd Tuli uitgenodigd om hem te informeren over de verdere stappen. Hij reageerde enthousiast op het nieuws dat een weldoener er alles aan zou doen om hem nieuwe armprothesen te bezorgen.

Een eerste stap werd gezet in Rwanda. In het HVP (*Home de la Vierge des Pauvres*) van de Congregatie Broeders van Liefde in Gatagara werden de afgietsels van Tuli's armen gemaakt. Ondanks de expertise ontbreekt het deze instelling aan de middelen om armprothesen te vervaardigen. Daarom werd gezocht naar een oplossing in België.

De zoektocht bleek echter lastiger dan verwacht. Het bedrijf dat in eerste instantie

werd gecontacteerd uitte twijfels over de haalbaarheid van het project. Vooral omdat prothesen simpelweg niet enkel op basis van tekeningen of afgietsels gemaakt kunnen worden. Voor een goed passende en functionele armprothese is de aanwezigheid van de patiënt noodzakelijk, zodat nauwkeurige matnames, pasbeurten en aanpassingen kunnen plaatsvinden. Omdat de afgietsels ontoereikend waren, luidde het advies om Tuli naar België te laten overkomen. Echter door diplomatieke perikelen en het sluiten van de ambassades in beide landen was het bijzonder moeilijk om voor Tuli een visum te bekomen. De afgietsels en de bestaande prothesen werden uiteindelijk meegebracht naar België.

Ondertussen werd verder gezocht naar een oplossing, wat leidde tot een samenwerking met het Sint-Jozefinstituut in Geel. Directeur Peter Ceusters van de werkplaats orthopedische technieken verwees ons door naar technisch adviseur Peter Croux, die zich enthousiast over het project ontfermde.

Op donderdag 29 januari vond een ontmoeting plaats in de school. Samen met Peter Croux, leerkrachten Sam Geraerts en Wouter Vanelsacker werden Tuli's prothesen en afgietsels nauwkeurig bestudeerd. Hun beraad was positief. De leerlingen orthopedische technieken gaan de armprothesen vervaardigen als onderdeel van hun praktijklessen.

Geweldig nieuws voor Tuli, die eerdaags mag uitkijken naar zijn nieuwe prothesen.

De armprothese van Tuli

Tulimumahoro heeft nieuwe armprothesen in het vooruitzicht

Woensdag 10 december 2025

Feest in Rubona

Voor de analytische boekhouding maakt Kisaro gebruik van de software QuickBooks. In dat systeem vervult Marie Solange Uwineza een belangrijke rol als boekhoudassistent. Ze behaalde onlangs haar accountsdiploma aan de University of Technology and Arts of Byumba(UTAB). Om dit succes te vieren, nodigt zij collega's, vrienden en buurtbewoners vandaag uit voor een feestelijke drink op het dorpsplein van haar woonplaats Rubona.

Marie Solange Uwineza in haar academisch gewaad met barethe (of afstudeerhoed).

Donderdag 11 december 2025

Een bijzonder bezoek aan Kisaro

Naar aanleiding van haar 100ste verjaardag staat vandaag in Kisaro een gezellig samenzijn met zuster Marie Michel Vanherk op het programma. Rita Waeben, Lode Van Pee, Piet Noë, Remy De Ridder, pater Fabien Rutangira en Christine Mukantwali werden uitgenodigd. Het bezoek omvat een rondleiding op het Centrum, gevolgd door een lunch.

Namens het Comité Kisaro wordt een verjaardagsgeschenk overhandigd. We proostten samen op haar gezondheid. Op naar de volgende honderd jaar, zuster! Zoals het spreekwoord zegt: "De eerste honderd jaar zijn wellicht het moeilijkst."

V.l.n.r.: Lode Van Pee, Remy De Ridder, Evariste Safari, pater Fabien Rutangira, Christine Mukantwali, zuster Marie Michel Vanherk, zuster Mediatrice en Rita Waeben.

De groentenverkoop

Sinds vorige maand is de verkoop van groenten in Kigali hervat. Gaspar en zijn team organiseren de verkoop op de parking van de Salesianen in Kimihurura. De paters hebben al meerdere keren aangegeven dat zij de standplaats voor verkoop als hinderlijk ervaren. Een overleg tussen Evariste Safari en directeur pater Jean Bosco Ntirenganya heeft geen

resultaat opgeleverd. De verkoop wordt nog tot eind december toegestaan. Omdat ik al jaren bevriend ben met pater Fabien Rutangira, vroeg Evariste mij of ik via de pater wilde bemiddelen.

Bezoek kleuterschool Murama

In Blok 1 van de kleuterschool in Murama zijn de klaslokalen ingericht met meubilair voor de allerkleinsten. In totaal maakte de schrijnwerkerij van het CPPA Kisaro, dankzij de steun van Rotaryclub Zaventem, stoeltjes en tafeltjes voor een 100-tal kinderen. Begin januari brengen Winnie Uwimana, Philippe Verschueren en André Dedecker een bezoek aan het nieuwe gebouw.

Het nieuwe gebouw werd mogelijk gemaakt dankzij de financiering van de provincie Limburg en het CPPA Kisaro.

Gesloten kerken

In 2024 werden in Rwanda duizenden kerken gesloten nadat de overheid de in 2018 ingevoerde regelgeving strikt begon te handhaven. Gebouwen moesten voldoen aan specifieke normen op het vlak van bouwnormen, veiligheid, hygiëne en geluidsregels.

Ondanks de aanpassingen om aan de regels te voldoen, besloot de Rwanda Governance Board na inspecties de kerk van Murama (Kisaro) te sluiten.

Op het perceel voor de pastorie wordt nu een nieuw kerkgebouw opgetrokken dat aan de voorschriften zal beantwoorden. Zowat iedereen van de parochie draagt zijn of haar steentje bij. Eric Bangambiki, die destijds de bouwprojecten in het CPPA

De fundamenten van het nieuwe kerkgebouw in Murama (Kisaro), met linksboven de oude kerk

Kisaro opvolgde, is verantwoordelijk voor de coördinatie van de werken.

Nieuwe bestemming voor het oude bezoekershuis (Evariste Safari)

Na de bouw van het 'CPPA-Noord-Zuid logeer-en vergadercentrum' in 2024 kwam het oude bezoekershuis op de heuvel leeg te staan. De woning werd inmiddels omgevormd tot een naaiatelier, waar vijftien jonge vrouwen en meisjes gedurende zes maanden een naaicursus volgen. De opleiding loopt 19 januari tot 18 juli 2026 en wordt begeleid door Chantal Niyigena. Chantal is een 31-jarige vrouw, afgestudeerd aan het Murama College voor Algemeen Onderwijs en is in het bezit van een naaicertificaat. De deelnemers kunnen gebruikmaken van vijf nieuwe naaimachines.

Naast deze opleiding worden ook beroepsopleidingen georganiseerd: vijf jongens worden opgeleid tot lasser en vijf anderen tot timmerman.

Jaarverslag 2025

Het jaarverslag 2025 wordt voorgelegd aan de algemene vergadering van 25 maart en nadien gepubliceerd op www.kisaro.be. Hieronder vind je alvast een samenvatting.

2025 was een bijzonder jaar. De politieke spanningen tussen België en Rwanda zorgden voor onverwachte en ingrijpende moeilijkheden, die onze werking sterk hebben beïnvloed.

Hoe het begon

Comité Kisaro vzw uit Genk ondersteunt sinds 1972 een landbouw- en ontwikkelingsproject in Kisaro (Rwanda). Wat startte als “Comité Byumba” groeide uit tot een duurzame samenwerking met de Rwandese ngo CPPA (Centre de Perfectionnement et de Promotion Agricole).

De werking in België draait volledig op vrijwilligers. De raad van bestuur staat onder voorzitterschap van Geert Swartenbroekx. Paul Ackermans is verbindingspersoon met Rwanda.

Onze vzw heeft een dubbele opdracht:

1. **Concrete steun aan Kisaro** via financiële en materiële hulp.
2. **Sensibilisering in België** rond ontwikkelingssamenwerking via ons tijdschrift, de website, Instagram, infosessies en de jaarlijkse Rwandadag.

De werking in België (Noordwerking)

Organisatie en activiteiten

In 2025 kwam de raad van bestuur viermaal samen. Daarnaast waren er talrijke online overlegmomenten met de directie in Kisaro en contacten met scholen, serviceclubs en partnerorganisaties.

We blijven actief binnen de Noord-Zuidraad van Genk, 11.11.11, Vierde Pijler, Wilde Ganzen en andere netwerken.

Ons driemaandelijks tijdschrift (20 pagina's) verscheen vier keer en bereikt:

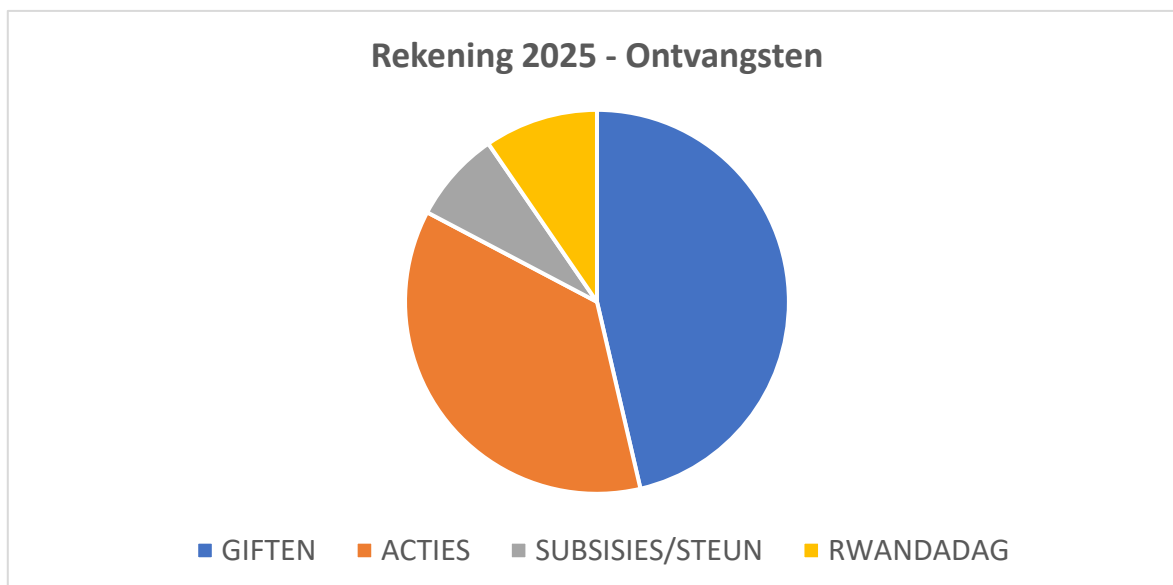
- 800 gezinnen per post
- 400 abonnees digitaal

Nieuw in 2025 was de opstart van een eigen Instagram-pagina: [cppa.kisaro](https://www.instagram.com/cppa.kisaro).

Financieel overzicht 2025

Ontvangsten

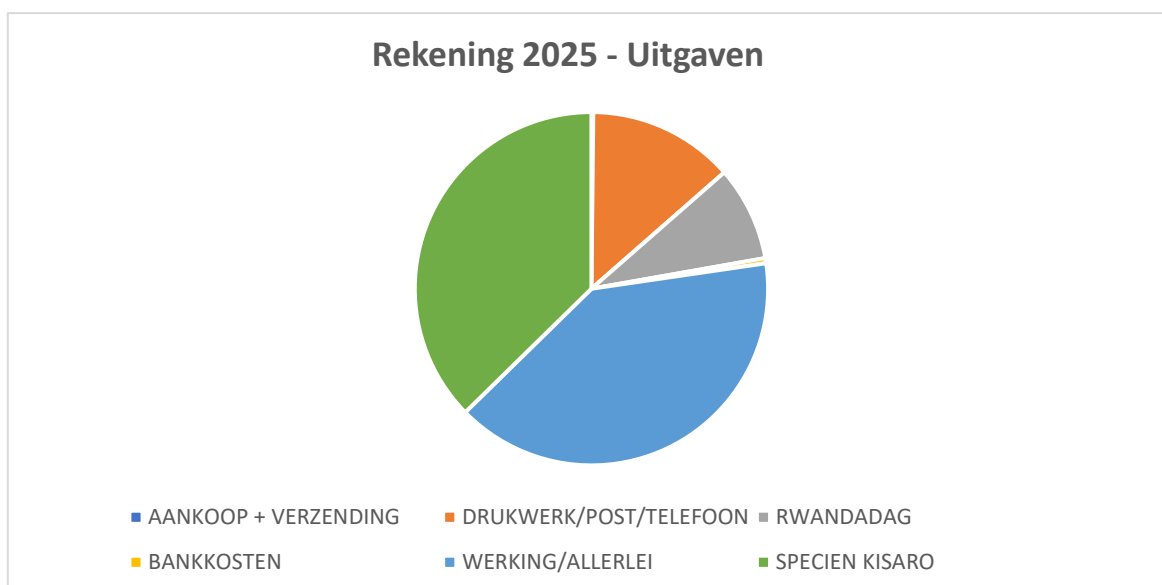
- Giften: € 35.430
- Steunacties: € 27.787,92 (waaronder een uitzonderlijke eenmalige gift van € 19.000 van de Vriendenkring Kinderhulp Rwanda)
- Subsidies: € 5.886,15 (aanzienlijk minder dan vorige jaren)
- Rwandadag: € 7.320

Totaal ontvangsten: € 76.424,07

Uitgaven

- Werkingskosten en administratie: € 11.777,50 (o.a. terugbetalingen voor een geannuleerde inleefreis)
- Drukwerk en verzending tijdschrift: € 3.944,32
- Rwandadag: € 2.553,74
- Rechtstreekse steun aan Kisaro: € 11.000
- Bankkosten en diverse uitgaven

- **Totaal uitgaven: € 29.463,32**
Saldo: € 46.960,75

Dat saldo is uitzonderlijk hoog. De verklaring is eenvoudig maar pijnlijk: de laatste overschrijving naar Rwanda gebeurde in februari 2025. Door de RGB-verordening van maart 2025 en de diplomatieke spanningen konden nadien geen middelen meer worden overgemaakt; om de Rwandese ngo niet in juridische problemen te brengen, werden alle overschrijvingen stopgezet.

De Rwandadag

De jaarlijkse Rwandadag (brunch) op 5 oktober in Bokrijk werd een groot succes met 250 deelnemers, een netto-opbrengst: € 4.766,26, veel positieve reacties en sterke inzet van vrijwilligers en jongeren

Ondanks de diplomatieke spanningen blijft het draagvlak voor het project groot. Dat vertrouwen sterkt ons om met volle inzet te zoeken naar wettelijk correcte manieren om de ingezamelde middelen alsnog naar Kisaro over te maken, inclusief een inhaalbeweging voor 2025.

In het budget 2026 is daarom een ambitieus steunbedrag van € 40.000 voorzien — mits de situatie dit toelaat.

De werking in Rwanda (Zuidwerking)

Stand van zaken

Het CPPA werd in 1972 opgericht door broeder Cyriel (Jules Wieme). De kernactiviteit was landbouwopleiding via radicale terrassering van heuvels — een methode die duizenden mensen uitzicht gaf op voedselzekerheid en inkomen.

Vandaag omvat het centrum:

- Landbouw (aardappelen, maïs, bonen, sorghum)
- Varkenskweek en kunstmatige inseminatie
- Slagerij en bakkerij
- Hout- en metaalateliers
- Bouwafdeling
- Jongerenopleiding (jaarlijks 30 cursisten)

De landbouwactiviteiten zijn grotendeels zelfvoorzienend. De middelen van Comité Kisaro worden vooral ingezet voor de bouw van gemeenschapsvoorzieningen — voornamelijk scholen — en voor het nieuwe initiatief rond (kans)armoedebestrijding.

Sinds 2013 is CPPA een officiële Rwandese ngo. De leiding ligt volledig in Rwandese handen. De Belgische rol evolueert steeds meer naar adviserende ondersteuning.

Nieuwe focus: kansarmoedebestrijding

Naast landbouw legt CPPA een sterkere nadruk op directe ondersteuning van kwetsbare gezinnen. Met steun van onder meer het Genkse Zuiderlicht en verschillende scholen worden middelen ingezet voor:

- Ziektekostenverzekering en medische hulp
- Verbetering van huisvesting
- Schoolgeld en schoolmateriaal

Voor 2025–2026 is een concreet actieplan uitgewerkt rond gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting voor tientallen kwetsbare gezinnen.

Een moeilijk jaar door diplomatieke spanningen

De spanningen tussen België en Rwanda hadden ingrijpende gevolgen:

- Overheidsmiddelen konden niet meer worden overgemaakt.
- Nieuwe subsidiedossiers werden tijdelijk stilgelegd.
- Geldtransfers naar Rwanda werden stopgezet om juridische risico's te vermijden.
- Bouwwerkzaamheden in Kisaro werden tijdelijk onderbroken, met werkloosheid tot gevolg.
- Een inleefreis van een Belgische school werd geannuleerd.

Gelukkig kon begin 2025 nog € 11.000 worden overgemaakt, waardoor enkele projecten voorlopig konden doorgaan.

Intussen zoeken we naar legale en duurzame oplossingen om de financiële ondersteuning te hervatten.

Vooruitzichten 2026

In België

- Voortzetting van vergaderingen, tijdschrift en sensibilisering
- Blijvende samenwerking met scholen en partners
- Zoeken naar juridisch veilige financieringskanalen
- Nieuwe subsidiemogelijkheden verkennen

In Rwanda

- Verdere verzelfstandiging van CPPA
- Meerjarenplanning voor landbouw en infrastructuur
- Versterking van het kansarmoedefonds
- Strategische keuzes rond terreinrechten, investeringen en klimaatuitdagingen

Hoe wil jij je tijdschrift ontvangen? (redactie)

Als je dit artikeltje op papier leest, betekent het dat jij een van de achthonderd abonnees bent die ons tijdschrift via de post ontvangen. Aan de andere kant stijgt het aantal digitale abonnees ieder trimester.

Als je ons tijdschrift viermaal per jaar in gedrukte vorm wil blijven krijgen, moet je helemaal niets doen. Maar als je het (enkel) digitaal wil lezen, stuur je een mailtje naar Guy Willems: kisaro.tijdschrift@gmail.com

Onze mailadressen (redactie)

Coördinator Genk-Kisaro: ackermans.genk@gmail.com en gerardmoerman42@gmail.com.

Coördinator Genk en secretaris: swartenbroekxg@gmail.com

Penningmeester: marinette.willems@hotmail.com

Adjunct-secretaris en digitaal tijdschrift: kisaro.tijdschrift@gmail.com

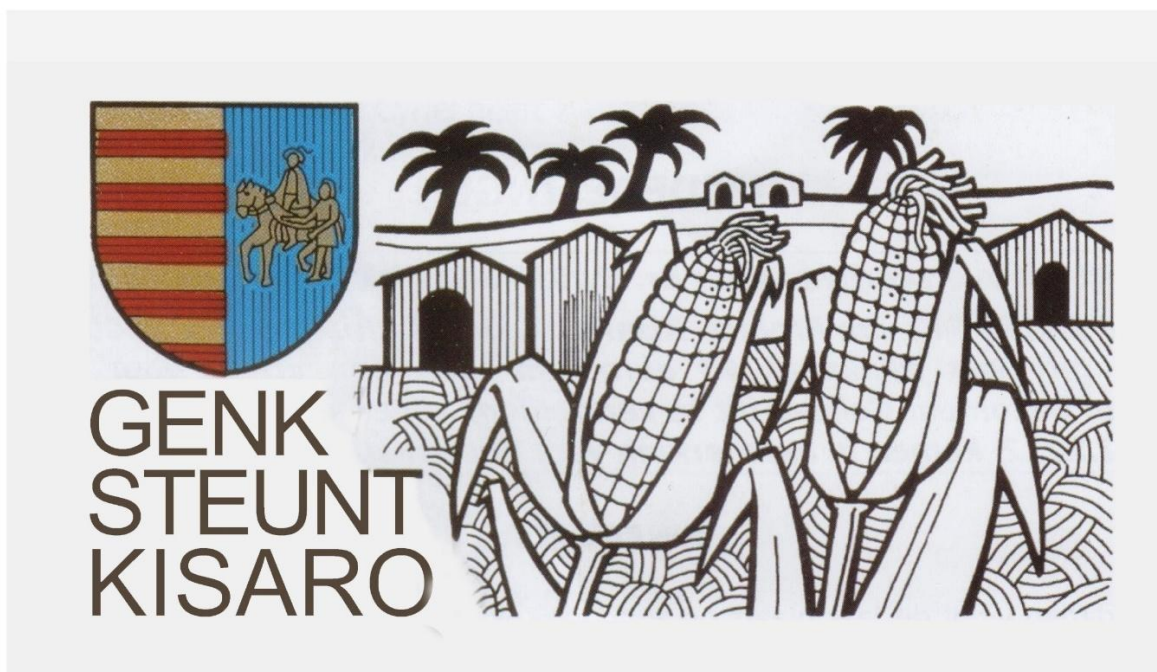
Archivaris: ackermans.genk@gmail.com

Onze website: www.kisaro.be

Onze instagrampagina : [cppa.kisaro](https://www.instagram.com/cppa.kisaro)

Hier kan je de laatste nieuwsjes volgen...

Handtekening(en) Signature(s) Unterschriften		OVERSCHRIJVINGSOPDRACHT ORDRE DE VIREMENT ÜBERWEISUNGSAUFTRAG 02	
Gedwongen uitvoeringsdatum in de toekomst / Date d'exécution souhaitée dans le futur / Gewünschtes Ausführungsdatum in der Zukunft		Bedrag / Montant / Betrag EUR CENT	
Rekening opdrachtgever (IBAN) Compte donneur d'ordre (IBAN) Konto des Auftraggebers (IBAN)			
Naam en adres opdrachtgever Nom et adresse donneur d'ordre Name und Adresse des Auftraggebers			
Rekening begunstigde (IBAN) Compte bénéficiaire (IBAN) Konto des Begünstigten (IBAN)		B E 7 7 7 3 7 0 2 0 0 5 9 5 4 2	
BIC begunstigde BIC bénéficiaire BIC Begünstigten		K R E D B E B B	
Naam en adres begunstigde Nom et adresse bénéficiaire Name und Adresse des Begünstigten		PROJECT KISARO EMIEL VAN DORENLAAN 27 3600 GENK	
Mededeling Communication Mittlung		GIFT VOOR PROJECT KISARO	

Als je het tijdschrift per mail wenst te ontvangen alleen of extra of als je postadres gewijzigd of niet correct is, laat het dan zo snel mogelijk weten aan kisaro.tijdschrift@gmail.com

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
PROJECT - KISARO - RWANDA
JAARGANG 50 nr. 1, maart 2026
Drukwerk tegen verlaagd tarief
Erkenningsnummer: P 006357
verantw. uitgever: Geert Swartenbroekx
Emiel Van Dorenlaan 27, 3600 Genk
Uitgiftekantoor: Genk

PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE